

מרדכי מלכא

רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו

יו"ר ועדת סת"ם העולמית

הרבנות הראשית לישראל

לשכת הרבנות הראשית אלעד. ראש העין. הרצליה

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

המולך

פרשת משפטים

אדר

חלוקי דעות ולא חילוקי לבבות

שְׁמוֹת פֶּרֶק כֹּה (ד) כִּי תִפְגַּע יְשׁוּר אֵיבָךְ אוּ זִמְרוּ תַעֲרָה הַשֵּׁב תִּשְׁיָכֶנּוּ לוֹ:

מסורת שלשה מקומות כתיב תועה:

בעל הטורים שמות פרשת משפטים פרק כג פסוק ד תעה. ג' במסורה. חמורו תועה. והנה תועה בשדה (בראשית לו טו). אדם תועה מדרך השכל (משלי כא טז) עיי"ש. ולענ"ד אפ"ל שהכוונה במסורת שהפסוק משה אדם תועה לחמור תועה ואם התורה מחייבת לחוס על בהמת חברו ולהצילו מהטעות ק"ו אדם שתועה מדרך הכל ואינו יודע את הדרך אשר ילך בה שמצווה עליו להצילו ולהשפיע עליו לחזור למוטב כי כל ישראל ערבים זה לזה.

איך לחיות בחברה הדדית זה לצד זה:

המסר שהתורה רוצה ללמדנו הגם שיש חילוקי דעות אבל אסור שיהיה חלוקי לבבות, בהיות והעם היהודי הוא גוף ונשמה אחת ויש ערבות הדדית בעלת השפעה על כל המתחולל בעם היהודי הן לטוב והן לרע כאשר נבאר, ולכן כאשר ישנה צרה לאחד היהודים בקצה העולם הדבר כואב לכולם מעין גוף האדם שכאשר יש פצעון קטן בציפורן הקטנה ברגל כל הגוף כואב ואינו אומר שזו בעיה של הרגל, כך כלל העם היהודי מגלה עניין ושותף לכאב של הזולת גם מבלי להכירו אפילו לא ראה אותו מעולם, ומפני שהעם היהודי שונה מכל האומות חובה עלינו לדעת כיצד לחבר את הלבבות וכל אשר יש בידו לסייע ולהועיל לחברו ולהדריכו בדרך ישרה מצוה גדולה היא, אולם הדבר ברור שדרכיה דרכי נועם והחכמה בכדי לחבר את כל שכבות הציבור לשורשים הוא רק בחוס ואהבה ולא בדרך של התרסה. ועדים אנו דווקא בתקופתנו עד כמה חילוקי הדעות סוחפים את בני האדם לחלוקי לבבות ולשנאת אחים דבר שהוא אסון מבחינת עם ישראל, ולענ"ד הוא הגורם העיקרי לכל הגזרות הקשות הפוקדות אותנו בתקופתנו שאין יום שאין קללתו מרובה, ולכן שומה עלינו שכל אחד יעשה כל אשר לאל ידו לעשות למען חיבור החברה ולהביאה לחיי חברה תקינה אשר כל אחד בכל רמה ודרך יוכל לחיות לצד חברו בהבנה ובאהבה, מאחר ורוב החברה החילונית הם בגדר תינוק שנשבא וכאשר התפרסם בשם מרן הרה"ג שטיינמן זצ"ל, כי לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה אלא השלום.

דברי האו"ח הקדוש על ברית הערבות:

כתוב אתם נצבים היום כלכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושטריכם כט ט שואל אור החיים הקדוש למה הוצרך לפרט ראשיכם זקניכם וכו' הרי נאמר כלכם? ועוד הרי בני ישראל כרתו ברית עם ה' בהר סיני כפי שמובא בפרשת שופטים אם כך מה התחדש בברית זו בערבות מואב? **בתירוצו הוא מבאר** כי קיים הבדל בין הברית הראשונה לברית שנכרתה עתה בערבות מואב והוא שבברית של מתן תורה כל אחד מעם ישראל קיבל את קיום התורה בתור אדם בודד בתור פרט כל אחד התחייב לשמור על התורה באופן אישי אך לא היה כל קשר בין קבלת התורה שלו לבין הקבלה של חברו לא נכרתה ברית עם ישראל כציבור אחד ולכן נכרתה ברית השניה בערבות מואב על הערבות ההדדית שיש בין כלל ישראל. כך מבאר אור החיים הקדוש. ובזה מובן הסיבה שהיה מקום לפרט ראשיכם שבטיכם זקניכם ושטריכם אינו דומה חלקו של זה לחלקו של זה בברית זו מי שבידו למחות בביתו נתפס על עוון בני ביתו מי שבידו למחות בעירו נתפס על בני עירו מי שבידו למחות בכל העולם נתפס על כל העולם כלומר האחריות אינה מתחלקת בשווה מי שקולו נשמע יותר מי שסמכותו גדולה יותר נושא באחריות במידה רבה יותר אינה דומה מידת אחריותו של ראש שבט לזו של שאר זקני השבט ולא זו של זקני השבט לזו של השוטרים וכל שכן של שאר העם. **ואולי מכאן נלמד על גודל אחריותו של מנהיג** ראש קהילה וכמובן רב אדם שיש קהילה תחתיו הוא הנושא באחריותם לכל הנעשה יש לו מחויבות רבה לדאוג להתעלותם הרוחנית של כל אנשי הקהילה גברים נשים וטף כאחד אחריות כבדה רובצת על שכמו ובהנהגת הציבור תבוא לידי ביטוי גדלותו הנהגתו הנכונה היא זו היוצרת קשר רוחני בין כל פלגי הקהל כיוון שבכוחו להאיר להעיר ולהשמיע ובכך הוא הוא מאחד גם את הכלל בהנהגתו הנכונה הוא יכול לרומם את קהילתו בקשר רוחני קשר של תורה.

עם ישראל נמשלו לגפן:

מעשה שהיה גביר ועשיר גדול אך למרות עושרו פרק כל עול מעליו ומעולם אינו נותן צדקות ואינו שומר תורה ומצוות, והנה הגיע זמנו ונפטר כמובן בניו נגשו לרב העיר בהיותו אדם מכובד ועשיר שיבא להספידו, אולם הרב השיב לבניו של העשיר שאינו יכול לבא להספיד אדם כזה כיון שאין מה להספיד עליו כיון שאינו שומר תורה ומצוות ולא עשה צדקות, ולא הועילו הפצרות בניו ברב, לאחר שהלכו התיישב ללמוד ובאר למד מסכת חולין פתח את הגמרא והנה נפתח לו במאמר חז"ל עם ישראל נמשלה לגפן **במסכת חולין דף צב ע"א** אמר רבי שמעון בן לקיש אומה זו כגפן נמשלה, **זמורות שבה אלו בעלי בתים, אשכולות שבה אלו תלמידי חכמים, עלין שבה אלו עמי הארץ, קנוקות שבה אלו ריקנים שבישראל,** והיינו דשלחו מתם ליבעי רחמים איתכליא על עליא, דאילמלא עליא לא מתקיימן איתכליא. תיכף התעורר בו שאלה במאמר איזה שבח יש בקנוקות הרי אין בהן שום תועלת לענבים אפשר להבין שבח הזמורות העלים ק"ו האשכולות אבל הקנוקות אין בהן כלום ומה יש בזה שבח לישראל? והנה הקב"ה האיר את עיניו והבין שכאן חז"ל מלמדים אותנו על הערבות שיש בעם ישראל ורק על ידי זה נשלמת מעלת עם ישראל, ולכן שלח את השמש שלו להודיע לבני העשיר שהוא יבא להספיד, ואכן הרב הגיע כולם חיכו מה כבר הרב יוכל לומר עליו, והנה הרב שאל את שאלתו מה השבח לישראל בדמיון הקנוקות? וביאר עניין השבח של חז"ל על עם ישראל בהיות ויש תרי"ג מצוות ולא כל אחד ראוי ויכול לקיים כל המצוות ובהכרח שרק על ידי הערבות אחד

עיר התורה שקרובה אליך

מרדכי מלכא

רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו

יו"ר ועדת סת"ם העולמית

הרבנות הראשית לישראל

לשכת הרבנות הראשית אלעד. ראש העין. הרצליה

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

משלים את החסר לפני, ולכן גם הקנקנות מרמזים על הרקנים שבישראל ומה הם משלימים ומתקנים בעם ישראל, הסביר בהיות ויש הלכה שאסור להרהר בדברי תורה במקומות המטונפים ולצערנו כל מי שלומד נכשל באיסור זה ויש פגם במצוות של עם ישראל, אך הדבר נתקן על ידי הרקנים שאין להם כלל שייכות לתורה וממילא אף פעם אינם מהרהרים בדברי תורה במקומות המטונפים כך שעל ידי זה זוכים ישראל לשלימות. **הראת לדעת כי המבט על כלל העם היהודי על כל שכבותיו צריך להיות באהבה כיון שכלל היהודים בעולם כעץ וגוף אחד וכל הנעשה על ידי איזה אדם הדבר משפיע על הכלל לטוב ולמוטב.**

תלונת הקב"ה על כלל ישראל בגלל מקצת העם:

ואכן כך הקב"ה אמר למשה בפרשת בשלח כאשר יצאו לאסוף את המן בשבת, התלונן על הכלל שמחללים שבת למרות שרק מקצת העם כמבואר בפסוקים (כו) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יֵצְאוּ מִן־הָעַם לִלְקֹט וְלֹא מֵצְאוּ: (כח) וַיֹּאמֶר יְקֹזֵק אֱלֹהֵי מִשְׁחָה עַד־אֲנִי מֵאַנְתֶּם לְשֹׁמֵר מִצְוֹתַי וְתוֹרָתִי:

רמז לדבר שאדם אחד משפיע במעשיו על הכלל:

וכן כתב בספר חידושי תורה רמז מהתורה לערבות מהפסוק אדם כי יקריב מכם קרבן לה' וכו' תקריבו את קרבנכם א. ב. ויש לשאול כיצד פתח בלשון יחיד אדם כי יקריב וסיים בלשון רבים תקריבו את קרבנכם? אלא לומר לך כל ישראל ערבים זה לזה אם אחד חוטא הרי כלם ערבים בעדו לכן אם הביא אדם קרבן ונמחל לו ממילא מחול אף לערבים, לפי זה מדויק הפסוק אדם כי יקריב קרבן וכו' תקריבו את קרבנכם, כלומר הקרבן שהביא האחד מכפר אף על אחרים וכאילו הם עצמם הקריבו את הקרבן.

דברי החיד"א והאר"י"ל מדוע וידוי בלשון רבים:

עוד כתב מרן החיד"א בספרו יוסף תהילות על פרק סה פסוק ד: דברי עונות גברו מני פשעינו אתה תכפרם. אפשר לרמוז במ"ש גורי האר"י זצ"ל דצריך לומר כל הוידוים והגם דידע איניש בנפשיה שכמה דברים לא עלו על לבו מעולם וק"ו במעשה, מ"מ יען כל ישראל ערבים זה בזה צריכים אנו להתודות בלשון רבים על הכל. וכו' וכבר נודע מה שפירשו בזה הקדוש עכ"ל. מעשה עם הרמב"ם:

ומסופר שפעם חסיד אחד אמר לרמב"ם שלא היה רוצה להתוודות ביו"כ כסדר הוידוי המסודר שהוא יודע שלא חטא באלה ואין לדבר שקר לפני המלך, והשיבו הרמב"ם אילו ידעת אתה הנלבב כמה חמורה עבודת ה' יתעלה וכמה צריך לעבוד את האלוה הזה והיית מקיף העבודה הראויה והמוכרחת לאדון הזה היית יודע בוודאי שאין כל יום שאין אתה עושה כל האמור בוידי ועוד נוסף כהנה וכהנה כי כל אדם נדון לפי גודל חכמתו.

מעשה עם הרב משה חגיז:

וכן מסופר על הגאון רבי משה בן יעקב חגיז זצ"ל שפנה פעם אל קהל עדתו ושאל האיך אנו מתוודים ביום הכפורים על חטאים שלא חטאנו בהם מעולם ביודעים ובלא יודעים כלום מותר לו לאדם מישראל לעמוד בבית הכנסת ביום הקדוש ולהעיד על עצמו דבר שקר? רבי משה הפסיק לרגע את שטף דבריו והתבונן בקהל הגדול שמילא את אולם בית המדרש מפה לפה הגביה קולו ואמר אספר לכם מעשה המובא במדרש ויקרא רבה ותמצאו בכך תשובה לשאלה שהצגתי זה עתה לפניכם. מעשה בחבורת אנשים שהפליגו בספינה לתוך הים הגדול וכאשר התרחקו מן החוף ומכל עבר נראו רק שמים ומים נטל אחד מהם מקדח והתחיל לפרוץ פירצה בדופן הספינה הגובל בתאו גערו בו הנוסעים בקול גדול ואמרו מה המעשה שאתה עושה במקדח שבידך. השיב להם האיש בתמימות מעושה מה איכפת לכם מה שאני עושה הרי את הפירצה אני קודח בתא הפרטי שלי קראו כנגדו שאר הנוסעים בחרדה כולנו מצויים בספינה אחת המהלכת על פני מים רבים וכאשר תפרוץ חלילה פירצה קטנה בתא שלך יעלו המים ויצפו את הספינה כולה. סיפור זה של חז"ל המשיך רבי משה בקול רועם מלמדנו מוסר השכל חשוב שחכמינו הקדמונים תמצתו אותו בכלל הגדול כל ישראל ערבים זה בזה כמבואר במסכת שבעות דף לט ולכן לא די לנו בכך שאנו בעצמנו נמנעים מכל חטא ועוון אלא הננו נושאים גם באחריות על חטאים של הזולת ועל כך מתוודים אנו לפני בורא עולם ביום הכפורים.

מעשה שהיה:

כתב בספר שיחת חולין פרק י"ב אות טז] עם הארץ אחד שמח מאוד בשמחת תורה והי' מפזז ומכרכר בכל עוז ויאמר אליו דיין אחד על מה אתה שמח על התורה שלמדת אין לך חלק בתורה שבכתב ולא נחלה בתושבע"פ ולשמחה מה זו עושה? ויען העי"ה בחכמה מדוע אני מתודה ביוה"כ ומכה על לבי ואומר ע"ח כו' של לקיחת שוחד האם לקחתי שוחד מעולם הן לא דיין ולא בן דיין אנכי, כבודו שהוא דיין שייך שלקח שוחד ואני אתודה? אכן כל ישראל ערבים זה לזה ולכן כבודו לקח שוחד ואני מתודה, כמו כן אני שמח על מה שכבודו למד תורה.

מעשה עם רבי ישראל מסלנט השפעת האדם על הכלל:

מסופר כאשר הגיעה שמועה בקובנא על עיירה רחוקה שבה מחללים שבת, בא הגאון רבי ישראל מסלנט זצ"ל לכולל שלו בקובנא אשר שם למדו גדולי ישראל כרבי יצחק בלאזר רבי נפתלי אמסטרדם רבי אברהם שינקר ורבי יוסף יוזיל מנובהרדוק ועוד נתן דפיקה על השולחן והחל לדרוש דרשה ארוכה חוצבת להבות אש בענין שמירת שבת וחילולה לאחר שסיים את דרשתו נגשו אליו תלמידיו ושאלוהו ילמדנו רבינו מפני מה כבודו דרש דרשה זו, ענה ואמר הרי שמענו שבעיירה רחוקה זו וזו חיללו את השבת, שאלו אותו רבינו א"כ מה זה נוגע לנו, ענה להם ר' ישראל בודאי זה נוגע לכולנו אם כולנו היינו חזקים

עיר התורה שקרובה אליך

מרדכי מלכא

רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו

יו"ר ועדת סת"ם העולמית

הרבנות הראשית לישראל

לשכת הרבנות הראשית אלעד. ראש העין. הרצליה

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

יותר בשמירת השבת היהודים שם לא היו מחללים אותה דעו לכם שבכם תלויה כל היהדות אם משהו בפאריז משתמד הרי זה בגלל שכאן נחלשה מעט שמירת היהדות כי לכל יהודי יש השפעה על כל היהודים בעולם הן לטוב והן למוטב.

מעשה עם הגר"ח מבריסק השפעת האדם ממקומו:

מעשה באדם אחד שבה לוולוז'ין וראה את מרן הגר"ח מבריסק לומד עם תלמידיו ומפלפל בדברי הרמב"ם הוא התפעל מגאונותו של מרן זצ"ל והתבטא חבל על אשר בוולוז'ין אתם יושבים כי חבורה זו הלא ממילא יהיו לומדים בין אם הפירוש ברמב"ם הוא כך או כך ואילו הייתם בפאריז או בברלין היה בכוחכם למנוע הרבה מישראל מלהשתמד ח"ו, ענה לו מרן טועה אתה בלימודי כאן בישיבת וולוז'ין הנני מונע בזה שלא ישתמדו בפאריז ובברלין.

אתם קרויים אדם ולא שאר האומות:

בספק נוצרי אור המאיר מסופר כי בשנת תרע"ב התקיים בעיר קייב שברוסיה משפטו של מנדל בייליס אשר העלילו עליו שכביכול רצח נוצרי להשתמש בדמו למצוות העולם היהודי הזדעזע משקר מתועב זה וטענתם בעיקר היתה על כי התלמוד הוא המסית להריגת נוצרים שהרי כתוב שם בשם רשב"י אתם קרויים אדם ואין הגויים קרויים אדם, כן מבואר **במסכת יבמות דף סא ע"א**, וכן **במסכת בבא מציעא דף קיד ע"ב**, דתניא, רבי שמעון בן יוחי אומר קברי עובדי כוכבים אינן מטמאין באהל, שנא' ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם, אתם קרויין אדם, ואין העובדי כוכבים קרויין אדם. **וכן מבואר במסכת כריתות דף ו ע"ב** ת"ר הסך בשמן המשחה לבהמה וכלים פטור, לעובדי כוכבים ולמתים פטור. היות ועכו"ם אינו נקרא אדם. אז הגאון המר"מ שפירא עמד לבאר ענין זה ומסרו לרבה הראשי של רוסיה והבהיר לו כדברים האלו הרי הגמ' **בשבועות** **לט** אומרת כל ישראל ערבים זה לזה הרי כשיש משפט למגדל בייליס הרי זה גורלו של כל העם היהודי החרד לגורלו והעושה כל המאמצים כדי להוכיח את צדקתו ואילו אם היה כדבר הזה אצל הגויים שהיה אחד מהם נשפט אז רק בני ביתו או הגרים בשכונתו היו דואגים לו משא"כ בארץ אחרת ואפילו בעיר אחרת שלא היה הדבר נוגע אליהם כלל.

השפעת מעשיו של אחד על הכלל:

כתב בספר אמרי חיים להרה"ג קמיל א: איתא בגמ' **שבועות דף ל"ט** כל ישראל ערבים זה בזה כלומר שכל יחיד מישראל צריך להיות בגדר ערמי על מעשיהם של כלל ישראל. וצריך ביאור כיצד שייך שיהא היחיד מחויב להיות ערב על כל אחד מישראל באשר הוא? ונראה לבאר הנה יש גמ' ערוכה **במועד קטן דף כ"ה ע"ב** כי נח נפשיה וכו' דרבי אלישיב איחרו שבעין מחתרתא בנהרדעו' ופירש רש"י שבעין מחתרתא דגנבים בזכותיה דרבי אלישיב לא הו' אתו גנבינו כלומר שבחיי רבי אלישיב היו בעולם גנבים הבאים לגנוב במחתרת שהם גנבים עזי נפש הבאים בשעת מעשה הגניבה להרוג או ליהרג אם יעמדו מולם בשעת הגניבה אולם בחיי רבי אלישיב הם לא גנבו משום ששרתה בעולם השפעה של קדושה שמנעה מעשים שפלים אלו אולם כשרבי אלישיב נפטר בטלה אותה השפעה הקדושה ונחתרו שבעים מחתרות של גנבים. ואם כן מובן מאוד כיצד שייך שהיחיד יהא ערב על מעשיהם של כלל ישראל משום שהתיקון של כלל ישראל תלוי ביד האדם עצמו שכאשר היהודי עושה הישר בעיניו ה' בכך גורם לתוספת קדושה בעולם ובכך נמנעים מעשים שפלים.

וכענין זה אמר הגאון מוילנא למגיד מדובנא, כששאל המגיד את הגאון מהי הדרך הטובה ביותר להשפיע על הכלל בחיזוק ברוחניות, וענה הגאון במשל למה הדבר דומה לבקבוק שיש מסביבו כוסות ריקים שכאשר ממלאים את הבקבוק עד גדותיו נשפך מתוכן הבקבוק לצדדים שמסביבו ומתמלאים הכוסות, והנמשל הוא כשאדם רוצה להשפיע על סביבתו ראשית ישפיע על עצמו שיהא גדוש בתורה וביראת ה' ואז השפעתו על הכלל תהא ביתר שאת. וכן בענינו ככל שישפיע האדם על עצמו כך כלל ישראל יושפע לטובה וימנע מלהיות בעולם מעשים שפלים כרציחות וגניבות אלא אדרבא העולם כולו יתעלה בעשית מעשים מרוממים. הא קמן שכל המצב הרוחני של כלל ישראל מושפע מהנהגת היחידים הם בני התורה שכאשר עמלי התורה המעיינים מתעלים בעיון התורה כל ישראל מתעלים עמהם אך אם אין בני התורה שקועים ראשם ורובם בתורה אלא עוסקים הרבה בגשמיות אז נגרם בכך רפיון לכלל ישראל וההמון נוטש אלוה עשהו. **וכן כתב החזון באגרותיו.**

דברי רשב"י אם הקשת נראתה:

וכן מתבאר מדברי רשב"י המובא במדרש בראשית רבה פרשת נח פרשה לה שפעם אליהו זכור לטוב ורבי יהושע בן לוי הוון יתבין תנין בחדא, מטון שמועה מן דר' שמעון בן יוחאי אמרי הא מרא דשמעתה נייעול ונישייליה, על אליהו זכור לטוב לגביה א"ל מן עמך, א"ל גדול הדור רבי יהושע בן לוי אמר ליה נראתה הקשת בימיו, א"ל הן, אמר אם נראה הקשת בימיו לית הוא כדאי למחמי סבר אפאי ע"כ. אולם כבר מבואר במסכת כתובות דף עז ע"ב שבאמת גם בזמנו של ריב"ל לא היה קשת ורק משום ענוה השיב כך לרשב"י. הרי שרשב"י תבע מריב"ל שהיה חייב להשפיע על המתחולל בדורו וזה חלק מאחריותו.

מוסר השכל:

מכאן אנו למדים עד כמה חובתו של האדם לא רק לדאוג לעצמו ויאמר שלום עלייך נפשי אלא חובתו של כל אדם כל אשר לאל ידו לעשות כיצד לעזור לאחרים בקיום התורה והמצוות ק"ו מחמור תועה כיון שכל ישראל ערבים זה לזה והרי הן כגוף ונשמה אחת אשר אחד משלים או להיפך פוגם בחברו, ולכן חובתנו לקרב את הלבבות של רוב הציבור החילוני שדינם כדן תינוק שנשבה ובלבד בחום ואהבה מבלי לקנטר וק"ו להתריס כי דרכי התורה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום, ומי שאינו יכול בגופו יעשה בממונו לעזור ולסייע את העוסקים במלאכת זיכוי הרבים להיות שותף בקירוב עם ישראל לאביהם.

בידידות ואהבה

מרדכי מלכא